

Emigreren met kinderen

Verliefd op een ander land

Door: Anne Elzinga, J/M 4 tot 12, vakblad voor ouders, januari 2006

Als u nog nooit – zelfs niet stiekem – gemijmerd hebt over de mogelijkheid naar een ander land te vertrekken, bent u één van weinigen. Emigreren is hot. Dit jaar stevent ons land af op een record. Ook ouders besluiten steeds vaker hun geluk elders te beproeven.

Bijna tweederde denkt er wel eens aan of heeft er ooit aan gedacht: emigreren, permanent in een ander land gaan wonen en werken. Vorig jaar vertrokken 110.235 mensen uit Nederland en dat is ruim zeven procent meer dan het jaar daarvoor. Voor het eerst gingen er meer mensen uit Nederland dan er in kwamen en die trend lijkt zich ook dit jaar door te zetten. Er bestaan zelfs heuse emigratiebeursen, emigratiecoaches en emigratiecursussen. Emigratie is big business geworden.

Rust en ruimte

De huidige emigrant verschilt hemelsbreed van de traditionele landverlaters uit de jaren vijftig: ome Bert en tante Ida die samen met hun kinderen de oceaan overstaken om het grote avontuur op te zoeken in destijds populaire landen als Canada, Australië en de Verenigde Staten. Toen vertrokken vooral boeren uit armoede en angst voor werkloosheid. Nu zijn ze er 'in alle soorten en maten' volgens psychologe en emigratiebegeleider Saskia Zimmermann, die vijf jaar geleden zelf met man en kinderen naar Zuid-Frankrijk vertrok. 'Wij zien hier echt een dwarsdoorsnede van de Nederlandse samenleving, van monteur tot miljonair,' zegt ook Rosita Setz, mede-eigenaar van Buysse Immigration dat emigranten naar Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten begeleidt. Volgens het Emigratie-onderzoek 2005 van het NIDI is de proto-emigrant (in spe) tussen de 35 en 44 jaar oud, in het algemeen wat hoger opgeleid en heeft hij vaker een hoog inkomen. Velen vertrekken in gezinsverband, met partner en eventuele kinderen. Vorig jaar waren dat er ruim 42.000.

Emigreren is geen noodzaak meer, maar een luxe. Natuurlijk spelen ook nu nog economische motieven en de 'liefde' een rol. Maar daarnaast is de moderne emigrant vooral op zoek naar rust en ruimte. 'Ze hebben hier alles wat hun hartje begeert, maar toch ontbreekt er iets,' aldus Zimmermann. Wat dat 'iets' is, weet het NIDI: publieke ruimte. De enorme bevolkingsdichtheid zet de door de potentiële emigranten zo gewenste natuur, stilte en ruimte onder druk. Vandaar de voorkeur voor landen waar twee tot honderdzestig keer zo weinig mensen wonen. CHECK In het nieuwe land trekt volgens het NIDI vooral de (hoger ingeschatte) kwaliteit van de samenleving. Veel van de populaire emigratielanden scoren daarnaast ook nog eens beter op 'kwaliteit van leven', dat bepaald wordt door onder meer materiële welvaart, klimaat, politieke vrijheid, levensverwachting, familielevens en baan zekerheid. Staat Nederland op zestien in de 'quality of life index 2005', Spanje bezet een trotse tiende plaats.

'Van ouders hoor ik vaak dat ze denken hun kinderen in het andere land een betere toekomst te kunnen geven,' zeggen zowel Setz als Zimmermann. Relaxter, één met de natuur en letterlijk meer lucht. Ook de hollands mentaliteit bevalt de ouders vaak niet. 'Nederland gaat naar de kl*te; er bestaan geen normen en waarden meer en er is geen respect meer voor elkaar,' aldus een gefrustreerde aspirant-emigrant op de wereldexpat.site. In een enkel geval meent men dat het onderwijs elders beter is dan in Nederland. Dat geldt zeker voor sommige België-vaarders, maar ook voor de emigranten van Buysse immigration: 'Het Amerikaanse, Canadese of Australische onderwijs is meer ervaringsgericht, vinden ze. Hier gaat het vooral om kennis, maar daar ook om het aanleren van presentatietechnieken, een winnaarsmentaliteit, doorzettingsvermogen en sportieve vaardigheden,' weet Setz. Overigens is zij ervan overtuigd dat pure verliefdheid op het nieuwe land voorop staat in het emigratiebesluit: 'je moet er willen sterven.' In de emigratiemonitor van Buysse immigration onder 1000 Nederlanders noemt 30 procent een plezierige vakantie als belangrijkste aanleiding om een leven in het buitenland te overwegen.

Niet doen

Niet elke aspirant-emigrant voegt de daad bij het woord. De emigratiewensen kunnen meer en minder concreet zijn, meer en minder serieus. Dat verklaart waarschijnlijk ook de grote verschillen in gegevens over de omvang van het aantal potentiële vertrekkers. Want tegenover de 38% die volgens de BIC-monitor wel eens aan emigreren denkt, staat de twee procent die volgens het NIDI-onderzoek in de toekomst wil emigreren. En daarvan heeft volgens de onderzoekers maar een tiende deel serieuze plannen (nog altijd 20.000 Nederlanders). Emigreren doe je ook niet zomaar. De gemiddelde landverlater loopt meer dan zes jaar met het idee rond. Ruim negentig procent bezoekt het land en gaat naar een voorlichtingsbijeenkomst. Verstandig, zegt Zimmermann, want het is een ingrijpend proces, dat iedereen op zijn of haar eigen manier moet doormaken: 'Emigreren is niet in één keer de knoop doorhakken, maar het ontwarren van heel veel kleine losse draadjes. Je moet ze een voor een los maken om ze vervolgens in het nieuwe land weer aan te knopen. De meeste emigranten krijgen gedurende dat hele proces te maken met een heel scala aan uiteenlopende emoties.' Zij ziet in haar workshop 'Emigreren. Ga ik wel of ga ik niet?' ook de twijfelaars. Het is heel belangrijk om inzicht te krijgen in de achtergronden daarvan en de positieve én negatieve kanten van een emigratie op een rijtje te zetten. Zo moeten cursisten zich op de 'ja-ik-wil-emigrerenstoel' voorstellen dat ze het besluit genomen hebben. Hoe voelt dat? En wat doet de 'nee-ik-wil-niet-emigrerenstoel'?

Rosita Setz laat haar klanten lijstjes maken: wat zijn de leuke en minder leuke kanten van Nederland en van het andere land? 'Soms blijkt dan ineens de balans toch naar Nederland door te slaan.' En eenmaal geëmigreerd kunnen de lijstjes troost bieden in moeilijke tijden: ik mis het samen koffiedrinken nu wel, maar op mijn lijstje staat dat ik die sociale verplichtingen juist zo verschrikkelijk vond!

Ga niet als één van de twee twijfelt, drukken beide emigratiebegeleiders hun klanten op het hart. Dat loopt vaak op een drama uit. Setz: 'Partners moeten van te voren goed doorspreken wat ze van de emigratie verwachten. Zodat niet opeens daar blijkt dat ze totaal verschillende ideeën hebben.' De alarmbellen moeten ook rinkelen als er sprake is van onrealistische verwachtingen. 'Dat je denkt dat je dat nieuwe bedrijf wel even snel gaat opzetten. Het kost zoveel tijd en tegenslag voordat dat lukt. Daarvan moet je je van te voren bewust zijn.' En tenslotte waarschuwen Setz en Zimmermann ervoor uitsluitend uit onvrede met Nederland te vertrekken. 'Het eerste jaar is je nieuwe land geweldig. Maar naarmate je verder integreert, kom je ook daar dingen tegen die je niet bevallen.'

Ongeveer de helft van de deelnemers aan de 'wel/niet'-workshop van Zimmermann kiest uiteindelijk eieren voor zijn geld en blijft in Nederland. Vooral de angst voor het onbekende, vrees voor heimwee en sociale (familie-)banden met Nederland houden ze tegen. Ook schoolgaande kinderen vormen een belemmering, blijkt uit de BIC-monitor.

Tegenslag, heimwee en twijfels

Veel emigranten krijgen na de eerste euforie te maken met heftige emoties. Opeens is hun afgelegen hacienda uit 1890 wel erg eenzaam en oud. 'De eerste maanden waren een lijdensweg', verzucht Canadaganger Stephan van den Braak op de wereldexpatsite. Vaak worden ze er zelf door verrast. Ze wilden toch zo graag? Zimmermann: 'Hoe goed je je ook voorbereidt, je kunt nooit helemaal inschatten wat het echt betekent. De impact wordt vaak onderschat. Zelfs voor mensen die dachten niets op te hebben met Nederland, blijkt het loslaten van het oude leventje vaak toch niet zo eenvoudig. Ze missen hun vrienden en familie hartstochtelijk. Of ze hebben moeite met aarden in hun nieuwe vaderland. In het begin zit je in een soort niemandsland: je hebt je oude land achter je gelaten, maar nog niet écht toegang tot het nieuwe.' Gezinsleden zijn zeker in het begin volledig op elkaar aangewezen. Niet zo gek dus dat uit Amerikaans onderzoek bleek dat een goede partner- of gezinsrelatie cruciaal is voor het slagen van de emigratie. Een van de grootste struikelblokken is als blijkt dat één van de twee het toch niet zo naar zijn zin heeft. 'Je ziet daardoor wel eens huwelijken stuk gaan,' aldus Setz. Emigreren vergt ook een behoorlijke dosis flexibiliteit. Zaken lopen vaak anders dan gedacht. Daarom raadt Zimmermann haar cursisten aan hun plannen niet van te voren helemaal dicht te timmeren, maar ruimte open te laten om ze later eventueel aan te passen. En tenslotte krijgt zelfs de meest blijde emigrant het moeilijk als er iets is met de familie. Dan is Holland opeens wel heel erg ver weg....

Toch keert volgens Setz slechts vijf procent uiteindelijk terug. En daarvan remigreert de helft toch weer. Want niets is zo moeilijk als terugkomen. 'Achterblijvers hebben toch iets van: "heb je die ook weer!" of "je moest toch zonnig weg?"', zeggen Zimmermann en Setz. 'Je bent niet meer dezelfde als toen je vertrok, maar na drie keer zijn ze niet meer geïnteresseerd in je verhaal. Eigenlijk moet je hier weer helemaal opnieuw beginnen.'

[tk] En de kinderen?

Het is niet te voorspellen hoe een kind op emigratie zal reageren, zeggen zowel ervaren emigrantenouders als deskundigen. Een verlegen jongetje kan op zijn Franse dorpschooltje ineens helemaal loskomen, terwijl het brutaaltje in zijn schulp kruipt. 'Het hangt namelijk niet alleen van de persoonlijkheid, maar voor een deel ook van de omstandigheden af,' weet Zimmermann ook uit eigen ervaring. 'Als je kind gelijk leuke vriendjes heeft, gaat het makkelijker.' Neemt niet weg, vult Setz aan, dat elk kind zijn eigen momenten van verdriet en gemis zal kennen. 'Ouders denken soms te gemakkelijk dat hun kinderen het wel zullen redden.' Saskia Zimmermann komt dat vaker tegen dan ze had gedacht. 'Soms leren ze ze van te voren de taal niet eens. Terwijl een paar woordjes al zo kunnen helpen door die eerste tijd heen te komen. Ze hebben het vaak zo druk met hun eigen voorbereidingen, dat ze hun kinderen een beetje vergeten.' Zelf willen ze zo graag weg dat ze geen oog hebben voor negatieve gevoelens of angsten bij hun kinderen. Het verleidt ze ook wel eens om de zaken daar mooier voor te stellen dan ze zijn: 'straks kun je elke dag buitenspelen'. Daardoor lichten ze hun kind niet eerlijk voor over de andere kant van emigratie.

'In zo'n situatie zie je soms een complete ontlading als het gezin eenmaal gesetteld is. Alle weggestopte emoties spelen dan op.' Rosita Setz raadt emigranten in spe daarom altijd aan om nu al tijd voor elkaar te nemen en samen afscheid te nemen van oerhollandse dingen. 'Ga naar de bollenvelden, maak een molenroute of bezoek de Efteling.'

Ze wennen wel

De houding van de ouders is essentieel voor de snelheid waarmee kinderen zich hun tweede vaderland eigen zullen maken. Zolang ze twifelen, zal hun kroost zich uit voorzorg niet te veel gaan hechten. Is eenmaal besloten definitief te blijven, dan kunnen ze zich onbelemmerd real American of muy Espagnol gaan voelen. Tot een jaar of vijf, zes gaat dat het makkelijkst. Daarna lukt het ook nog wel, maar kost het meer moeite. Dat heeft voor een deel te maken met de taal: hoe jonger ze zijn, hoe minder schroom ze hebben om fouten te maken. 'Sommige kinderen houden daarom de eerste tijd hun mond,' zegt Zimmermann. En hoe jonger ze zijn, hoe meer ze nog uitsluitend op hun eigen kleine kringetje van papa, mama, broertje en zusje gericht zijn. En die gaan mee! Voor oudere kinderen is de buitenwereld minstens zo belangrijk. Emigreren wordt vanaf een jaar of twaalf vooral om die reden een hachelijke zaak. Het betekent immers dat ze losgerukt worden uit hun eigen sociale relaties, die juist op die leeftijd zo belangrijk zijn. Kunnen ouders hun jonkies nog begeleiden bij hun zoektocht naar een nieuwe plek, pubers moeten het grotendeels in hun eentje zien te redden. Pa en ma gaan niet meer mee naar het college. Zeker in een periode dat het zelfbeeld toch al wankel is en onzekerheid troef, is dat een wel heel zware opgave. Daarom raden Setz en Zimmermann ouders aan hun pubers mee te laten beslissen en naar oplossingen te zoeken als ze echt niet meewillen. 'Je kind tegen zijn zin dwingen om mee te gaan - wat ik tot mijn verbazing best vaak tegenkom - leidt onherroepelijk tot ellende. Stel dan het vertrek nog even uit of zorg voor een goede opvang bij opa of tante.'

Iedereen is het erover eens dat jonge kinderen uiteindelijk allemaal aarden in hun nieuwe vaderland. Wel voelen ze zich soms 'overall nergens thuis'. Anja (35), die tot haar twintigste in Frankrijk opgroeide en sinds 1992 in Nederland woont, voelt zich 'een hybride geval dat niet meer in een hokje past.' Maar daar tegenover staat dat ze 'een hele rijkdom aan taal, gebruiken en tradities' uit twee culturen in haar bagage meeneemt!